

BETÆNKNING

Afgivet af udvalget for Kultur, Uddannelse, Forskning og Kirke

vedrørende

Forslag til Inatsisartutbeslutning om, at Naalakkersuisut pålægges, at udarbejde en national handlingsplan til at afhjælpe ordblindhed og læse/skrivevanskeligheder blandt børn, unge og voksne.

Fremsat af Sofia Geisler, Inuit Ataqatigiit

og

Forslag til Inatsisartutbeslutning om at Naalakkersuisut pålægges at udarbejde en redegørelse om muligheden for at udvikle et grønlandskssproget hjælpeprogram til ordblinde.

Fremsat af Aslak W. Jensen, Siumut

og

Forslag til Inatsisartutbeslutning om at Naalakkersuisut pålægges at udvikle og implementere en grønlandskssproget national ordblindetest til at diagnosticere ordblindhed til brug i folkeskolen og videregående uddannelser

Fremsat af Nivi Olsen, Demokraatit

Afgivet til forslagernes 2. behandling

Udvalget har under behandlingen bestået af:

Medlem af Inatsisartut Sofia Geisler, Inuit Ataqatigiit, formand
Medlem af Inatsisartut Doris Jakobsen Jensen, Siumut, næstformand
Medlem af Inatsisartut Mariia Simonsen, Inuit Ataqatigiit
Medlem af Inatsisartut Nivi Olsen, Demokraatit
Medlem af Inatsisartut Mette Arqe-Hammeken, Naleraq

Udvalget har efter 1. behandlingen 19. oktober 2021 under EM2021 gennemgået forslagene.

1. Forslagenes indhold og formål

Nærværende tre forslag omhandler alle ordblindhed, med det fælles formål at afhjælpe ordblindhed samt læse- og skrivevanskeligheder. Til at opnå målet spænder forslagene over forskellige metoder fra udarbejdelse af en national handlingsplan (EM2021/29) og udarbejdelse af en redegørelse om muligheden for udvikling af grønlandssproget hjælpeprogram (EM2021/34) til udvikling og implementering af en egentlig test til diagnosticering af ordblindhed (EM2021/73).

2. Spørgsmål

Udvalget har til brug for udvalgets behandling af forslaget anmodet Naalakkersuisoq for Uddannelse, Kultur, Idræt og Kirke om at besvare en række spørgsmål. Kopi af udvalgets spørgsmål og Naalakkersuisoq for Uddannelse, Kultur, Idræt og Kirkes besvarelse er vedlagt nærværende betænkning som bilag.

3. Udvalgets behandling af forslagene

Alle tre forslag mødte opbakning i salen af samtlige partier. Udvalget anser forslagene for støtteværdige, og det er tydeligt, at det overordnede mål er at skabe bedre rammer for personer med dysleksi og læse- og skrivevanskeligheder i Grønland. Dette, så de kan tage sig en kompetencegivende uddannelse på lige fod med personer som ikke har disse udfordringer.

3.1 Naalakkersuisuts ændringsforslag

Udvalget konstaterer, at Naalakkersuisut under forslagenes førstebehandling fremsatte ændringsforslag til punkt 47 og 73.

Punkt 47:

Forslag til Inatsisartutbeslutning om at Naalakkersuisut pålægges at udarbejde en redegørelse om muligheden for at udvikle grønlandssprogede hjælpeprogrammer, som skal indgå i arbejdet med en national handlingsplan til at afhjælpe ordblindhed og læse- og skrivevanskeligheder.

Med ovenstående ændringsforslag har Naalakkersuisut i sinde at indarbejde redegørelsen om mulighed for at udvikle grønlandssprogede hjælpeprogrammer i forslaget om en national handlingsplan. Udvalget konstaterer på baggrund af ændringsforslaget, at der er tale om en redegørelse der undersøger muligheden for udvikling af flere hjælpeprogrammer. Det

oprindelige forslag fokuserer udelukkende på muligheden for at udvikle et enkelt hjælpeprogram.

Punkt 73:

Forslag til Inatsisartutbeslutning om at Naalakkersuisut pålægges at belyse mulighederne for udarbejdelse af en grønlandssproget national ordblindetest. Dette skal indgå i arbejdet med en national handlingsplan til at afhjælpe ordblindhed og læse- og skrivevanskeligheder.

Udvalget konstaterer, at Naalakkersuisut med nærværende ændringsforslag vil ændre det oprindelige forslag til en ”*belysning af mulighederne*” for udarbejdelse af en grønlandssproget ordblindetest. Denne vil skulle indgå i forslaget om udarbejdelse af en national strategi- og handlingsplan (EM2021/29).

Udvalget bemærker, at Naalakkersuisut overordnet set samler de tre forslag i et, dog med væsentlige ændringer i ændringsforslaget til punkt 73.

3.2 Ordblindhed samt læse- og skrivevanskeligheder i Grønland

For at komme udfordringen med dysleksi samt læse- og skrivevanskeligheder til livs, er det nødvendigt at kende til omfanget af problemet.

Der foreligger ikke på nuværende tidspunkt statistik for antallet af grønlandsktalende ordblinde i Grønland. Naalakkersuisut har anslået, at omkring 5-10 % af Grønlands befolkning, er ordblinde¹. Af Danmarks rapport til FN's Børnekonvention fra 2008 anslås det, at 2-5 % af befolkningen i Grønland har læsevanskeligheder, herunder dysleksi og lignende². Det fremgår dog ikke af vurderingerne, der inkluderes både dansk- og grønlandsktalende borgere.

3.3 Grønlandsk ordblindetest

Naalakkersuisut skriver i sit svar til udvalget, at der tidligere er lavet undersøgelser af muligheden for at udarbejde en grønlandsk ordblindetest, og at følgende blev konstateret:

”Derudover gik Inerisaavik i gang med at undersøge muligheder for at tage en test for dysleksi i Grønland. Tidligt i forløbet stod det klart, at man ikke bare kunne versionere

¹ § 37, 2018/259

² August 2008: Danmarks fjerde rapport til FN's Børnekomité om de foranstaltninger, der er truffet for at virkeliggøre de rettigheder, der er anerkendt i FN-konventionen af 20. november 1989 om Barnets Rettigheder, side 121

eksisterende ordblindetest fra andre sprog, hvorfor man i stedet valgte at udvikle screeningsmaterialer til yngstetrinnet med henblik på at identificere elever i risiko for ordblindhed.”

Om det daværende arbejde skriver Naalakkersuisut derudover, at:

”Det blev skønnet, at arbejdet med en decideret ordblindetest ville være særdeles omfattende og ville kræve yderlige medarbejderressourcer, viden og økonomi, hvis dette skulle realiseres.”

Udvalget er af den opfattelse, at ovenstående skøn ikke har ændret sig. Udvalget anerkender, at der kan være udfordringer med de faglige og økonomiske ressourcer i forhold til udvikling af en grønlandsk ordblindetest. Men det er samtidig udvalgets overbevisning, at de langsigtede mål om hjælp til, at ordblinde og personer med læse- og skrivevanskeligheder gennemfører en uddannelse bør tages med i betragtningen om ressourceforbrug.

Udvalget mener derfor, at Naalakkersuisuts ovenstående konklusion om, at det er for dyrt og kræver yderligere medarbejderressourcer, ikke bør sætte et sådan arbejde i bero. Udvalget havde hellere set, at Naalakkersuisut havde udarbejdet en mulig plan for, hvad der var nødvendigt, for på sigt at få udarbejdet en ordblindetest.

3.4 Tidligere og nuværende tiltag på området

Udvalget kan konstatere, at der over en årrække har været forskellige forslag, spørgsmål og tiltag med ordblindhed i fokus³. I marts 2011 afholdt Naalakkersuisut en nordisk konference, målrettet læse- og skrivevanskeligheder og ordblindhed blandt borger i Grønland. Af et notat⁴ om konferencen fremgår det at:

”Konferencen blev blandt andet brugt til at afdække de forskellige metodiske tilgange til undervisning af personer med læse- og skriveproblemer.”

På efterårssamlingen 2011 blev et forslag om udarbejdelse af en handlingsplan til at afhjælpe ordblindhed og læse- og skrivevanskeligheder vedtaget. Arbejdet blev dog stoppet i forbindelse med valgudskrivelse i 2014. Det ærgrer udvalget, at arbejde som alle partier er enige om er støtteværdigt, ikke fortsættes på trods af valgudskrivelse.

³ FM2005/50, EM2007/168, § 36 2010-64, EM2011/131, § 37 2015-199, 2015-235, 2018-259, 2021-40, 2021-91

⁴ Bilag 2

Af andre initiativer på ordblindeområdet kan nævnes Synscenter Refnæs og virksomheden Sensus som i perioden 2013 til 2016 gennemførte et projekt⁵. Forslaget har haft til formål at:

- udvikle en syntetisk grønlandsk stemme (MARTHA, der kan omdanne tekst til tale),
- lokalisere RoboBraille, som er en web- og e-mailtjeneste, der kan konvertere dokumenter til forskellige formater fx blindeskrift, mp3 og e-bøger
- digitalisere skolebiblioteket Biblus til grønlandsk.

På baggrund af ovenstående er det udvalgets opfattelse, at der findes hjælpemidler, der i nogen grad kan hjælpe ordblinde samt personer med læse- og skrivevanskeligheder.

Udover ovenstående arbejde har der siden 2017 været en forsøgsordning kaldet GUX-S⁶. GUX-S er et uddannelsesforløb med særligt tilrettelagt undervisning for personer med forskellige handicap, så de kan gennemføre en uddannelse på lige fod med andre. Derudover har der været tilknyttet en Specialenhed, som har skullet sikre, at de der søger om optagelse på GUX-S blev visiteret. Derudover har enheden også rådgivet gymnasieskolerne, så disse har kunnet tilrettelægge individuelle uddannelsesforløb for elever med særlige behov. Det fremgår af Tilioq's hjemmeside at:

*"Fra og med august 2021, kan andre uddannelsesinstitutioner, end GUX, indhente hjælp, støtte, vejledning og rådgivning fra Specialenheden, såfremt man har en elev med særlige behov (såsom autisme, Aspergers Syndrom, ADHD, **ordblind** m.m.), således, at der kan tilrettelægges uddannelsesforløb for den enkelte i samarbejde med eleven, evt. dennes forældre eller værge, vedkommendes skole, sagkyndige og den tilknyttede kommune.⁷"*

(Udvalgets fremhævning)

Udvalget konstaterer, at ordblinde og personer med læse- og skrivevanskeligheder på gymnasieuddannelser har fået glæde af ovenstående forsøgsordning. Udvalget finder det positivt, at forsøgsordningen fortsætter i yderligere tre år, og at brancheskolerne, Majoriaq og de videregående uddannelser, nu også kan modtage rådgivning fra Specialenheden. Det er udvalgets opfattelse at forsøgsordningen, og de erfaringer der er gjort, bør inddrages i en national strategi- og handlingsplan.

⁵ <https://www.atuffat.gl/Default.aspx> (hjemmeside er på dansk)

⁶ <https://sunngu.gl/da/Gymnasial-uddannelse/GUX-S/GUX-S-uddannelsesforlob>

⁷ <https://tilioq.gl/specialenheden-gaelder-nu-for-alle-uddannelsesinstitutioner/>

Udvalget konstaterer herudover, at Uddannelsesstyrelsen i perioden 2015-2020 har arbejdet med projektet ”Dysleksitiltag for skolebørn i Grønland”. Det overordnede formål hermed var at udvikle screeningsmateriale til tidlig identifikation af elever i risiko for ordblindhed med henblik på forebyggende læseundervisning.

Projektet blev afsluttet med rapporten ”Tidlig identifikation af elever i risiko for ordblindhed”, som blev fremlagt i 2020. Heri påpeges det, at materialet, som er blevet udviklet, ikke er ordblindetest. Det er derimod screeningsværktøjer og monitoreringsredskaber, der kan hjælpe lærere med at identificere de elever på yngstetrinnet, som er i risiko for ordblindhed.

Resultaterne fra rapporten har udmøntet sig i testmateriale, med dertilhørende brugervejledning. Rapporten er tilgængelig på iserasuaat.gl, hvor der også er information om test og brugervejledning, som lærere kan gøre brug af.

Naalakkersuisut oplyser i sine svar til udvalget, at:

”Ud over procedure (brugervejledning) til testmaterialerne forventes en lærervejledning med yderligere information om ordblindhed, tidlig identifikation mv. at blive færdig ved udgangen af 2021.”

Idet der allerede er udarbejdet testmateriale, har udvalget fundet det hensigtsmæssigt at spørge Naalakkersuisut, hvor mange skoler, der har brugt materialet. Hertil oplyser Naalakkersuisut, at seks skoler i januar 2021 har anvendt testmaterialet på yngstetrinnet. Naalakkersuisut skriver også, at skolelederne er blevet anmodet om at informere yngstetrinslærerne om testmulighederne samt at udlevere testproceduren til lærerne.

Udvalget konstaterer, at det er op til den enkelte skole, hvorvidt testen og dertilhørende brugervejledning skal bruges. Det er udvalgets håb, at alle elever på yngstetrinnet får mulighed for at blive screenet, da vi på den måde, kan danne os et overblik over, hvor mange, børn der er i risiko for ordblindhed. Herudover vil det være et vigtigt skridt hen i mod en egentlig grønlandsk ordblindetest.

Til sidst kan udvalget konstatere, på baggrund af Naalakkersuisuts besvarelse på udvalgets spørgsmål, at et finsk undervisningsprogram kaldet ”Grapho-Learn”, er blevet versioneret og afprøvet i Grønland. Programmet er et spil, der lærer børn bogstaver og deres lyde. Programmet

vil blive implementeret i landet i begyndelsen af 2022. Udvalget henstiller til, at Naalakkersuisut orienterer udvalget om det videre arbejde med programmet, såvel som erfaringerne med programmet.

3.5 Hjælp til ordblinde og læse- og skrivesvage

Udvalget konstaterer, at hjælp til personer med handicap, kan opnås gennem lov om støtte til personer med handicap. Det er kommunens opgave at tilbyde rådgivning og støtte for at afhjælpe problemer som følge af et handicap⁸, heriblandt ordblinde og personer med læse- og skrivevanskeligheder. Sermitsiaq.AG bragte i maj 2020 en artikel om en ung kvinde, der på trods af ordblindhed, ikke kunne få hjælp fra kommunen⁹.

Udvalget noterer sig, at årsagen til, at netop denne kvinde ikke har kunnet modtage hjælp til sin uddannelse, er, at der ikke findes en grønlandsk test til ordblinde. Udvalget skal henstille, at kommunerne opfylder deres forpligtelse til at hjælpe personer med handicap, og som minimum forsøger at hjælpe personer med læse- og skrivevanskeligheder og ordblindhed, på trods af den manglende grønlandske test.

3.6 Overordnede bemærkninger fra udvalget

Udvalget skal bemærke, at en egentlig test, om end arbejdet vil være omkostningsfuldt, er af hastende karakter. Udvalget skal derfor også henstille, at Naalakkersuisut, arbejder hårdt for at der så snart som muligt, kan udarbejdes en egentlig grønlandssproget ordblindetest, med udgangspunkt i en handlingsplan, der skal afhjælpe ordblindhed, og læse- og skrivevanskeligheder blandt, børn, unge og voksne.

Men det er samtidig også udvalgets klare holdning, at arbejdet omkring personer, der har læse- og skrivevanskeligheder eller som er ordblinde, skal være grundigt. Udvalget mener, at det er essentielt, at en egentlig test udarbejdes på et fagligt og gennemarbejdet grundlag.

4. Forslagenes økonomiske konsekvenser

Det fremgår af § 33, stk. 1, i Inatsisartuts forretningsorden, at de økonomiske og administrative konsekvenser ved realiseringen af beslutningsforslag skal beskrives i forslagets begrundelse.

Udvalget har noteret sig, at forslagene i overensstemmelse hermed angiver de økonomiske konsekvenser ved forslagene realisering.

⁸ Inatsisartutlov nr. 13 af 12. juni 2019 om støtte til personer med handicap, § 8

⁹ <https://sermitsiaq.ag/ordblindingen-hjaelp-hente>

For pkt. 29 om udarbejdelse af en national handlingsplan angives de økonomiske konsekvenser at beløbe sig til halvandet A/C årsværk, svarende til 750.000 kr.

For pkt. 43 om udarbejdelse af en redegørelse om udvikling af et grønlandssproget hjælpeprogram til ordblinde anslås udgifterne ikke at overstige 500.000 kr.

For pkt. 73 om udarbejdelse af en national grønlandsk ordblindedetst forventes udgifterne at blive imellem 6 og 10 millioner kr. og herudover skal der inkluderes udgifter til implementering af testen.

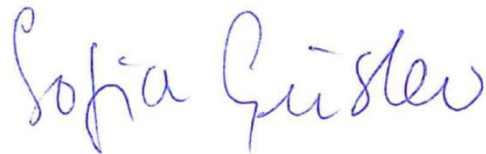
5. Udvalgets indstillinger

Punkt 29: Et enigt udvalg indstiller forslaget til vedtagelse.

Punkt 47: Et enigt udvalg indstiller Naalakkersuisuts ændringsforslag til vedtagelser.

Punkt 73: Et enigt udvalg indstiller Naalakkersuisuts ændringsforslag til vedtagelser.

Med disse bemærkninger, og med den i betænkningen anførte forståelse, skal udvalget overgive forslaget til 2. behandling.

Sofia Geisler
Formand

Doris Jakobsen Jensen
Næstformand

Mariia Simonsen

Nivi Olsen

Mette Arge-Hammeken

Bilag 1

Udvalget for Uddannelse, Kultur, Forskning og Kirke

Naalakkersuisut takker Inatsisartuts Kultur og Uddannelsesudvalg for de skriftlige spørgsmål vedrørende punkt 29, 47 og 73 om indsatser vedrørende ordblindhed og læse- og skrivevanskeligheder. Spørgsmålene vil blive besvaret herunder i den rækkefølge de er blevet stillet.

Spørgsmål 1:

Det fremgår af rapporten *"Dysleksitiltag for skolebørn i Grønland"*, at der er en lærervejledning, som skolerne kan gøre brug af i forbindelse med tidlig identifikation af elever i risiko for ordblindhed.

Har skolerne i Grønland modtaget informationer om, muligheden for at lave screenings-test på elever på yngstetrinnet?"

Svar: I november 2020 fik samtlige kommuner og skoler fremsendt Rapport om projektet *"Dysleksitiltag for skolebørn i Grønland"*. Tidlig identifikation af elever i risiko for ordblindhed. Samtidig med rapporten blev skolerne informeret om, at de kunne henvende sig til Uddannelsesstyrelsen for at få adgang til testene.

I december 2020 fik samtlige skoleledere tilsendt en meddelelse om, at testene var klar til brug. Til meddelelsen blev vedlagt en procedure (brugervejledning), som skolerne/lærerne skal følge ved anvendelse af testen. Skolelederne blev samtidig anmodet om at informere yngstetrinlærerne om testmulighederne samt udlevere testproceduren til lærerne.

Rapporten blev efterfølgende lagt på Iserasuaat.gl, hvor information om testmaterialer og brugen af disse også kan hentes. Orienteringen om disse blev ligeledes bragt på Uddannelsesstyrelsens egen Facebookside og Facebookgruppen Ilinniartitsisut, som følges af mange lærere.

Udover procedure (brugervejledning) til testmaterialerne forventes en lærervejledning med yderligere information om ordblindhed, tidlig identifikation mv. at blive færdig ved udgangen af 2021.

Spørgsmål 2:

Hvor mange skoler gør brug af denne lærervejledning til tidlig identifikation af elever i risiko for ordblindhed?

01-11-2021
Sagsnr. 2021 - 19393
Akt nr. 18362953

Postboks 1029
3900 Nuuk
Tlf: +299 34 50 00
Email: ikin@nanoq.gl
www.nanoq.gl

Svar: Eftersom lærervejledningen først forventes færdig ultimo 2021, anvendes den endnu ikke af skolerne.

Det kan hertil oplyses, at 6 skoler i januar 2021 anvendte testmaterialerne på yngstetrinnet. Lærerne fik efterfølgende rådgivning fra Uddannelsesstyrelsen om brugen af resultaterne.

Spørgsmål 3:

Af § 37 2018/259 beskriver Naalakkersuisut forsøgsprojektet GUX-S som skulle hjælpe uddannelsessøgende med særlige behov med at gennemføre en gymnasial uddannelse. Projektet skal evalueres i 2021.

Hvornår foreligger evalueringen af projektet?

Svar: Evalueringen af GUX-S er foregået gennem møder med de parter, der til dagligt arbejder med GUX-S på gymnasieskolerne. Det drejer sig om møder mellem lederen af Specialenheden, de fire gymnasierektorer, de fire GUX-S koordinatore samt Departementet.

Til de møder blev det tydeligt, at der til stadighed er behov for at tage ordentligt hånd om elever med særlige behov, herunder elever med dokumenterede diagnoser.

Endvidere kunne lederen af Specialenheden fortælle, at enheden ofte får henvendelser fra andre uddannelsesinstitutioner.

Derfor blev der udarbejdet en indstilling om, at man skulle køre forsøgsordningen for GUX-S i yderligere tre år. Dog med den ændring, at man nu også ville tilbyde andre uddannelsesinstitutioner mulighed for at kontakte Specialenheden for rådgivning og vejledning.

Den indstilling blev af Naalakkersuisoq godkendt, således at GUX-S & Specialenheden nu fortsætter frem til sommeren 2024, hvor den skal evalueres igen.

Spørgsmål 4:

Det fremgår af § 37, 2011/9, at der d. 24. marts 2011 skulle afholdes en grønlandsk dag i forbindelse med en nordisk konference i Nuuk omkring tiltag til læse- og skrivesvage voksne i Grønland. På denne dag på konferencen skulle grønlandske deltagere udarbejde anbefalinger til Naalakkersuisut om fremtidige indsatser på området

Hvilke anbefalinger blev udarbejdet på baggrund af denne dag?

Svar: Se vedlagte orientering til Naalakkersuisut af 2. august 2011.

Spørgsmål 5:

Hvilke anbefalinger blev udarbejdet generelt for hele konferencen?

Svar: Se vedlagte orientering til Naalakkersuisut af 2. august 2011.

Spørgsmål 6:

Udvalget ønsker disse anbefalinger tilsendt.

Svar: Se vedlagte orientering til Naalakkersuisut af 2. august 2011.

Spørgsmål 7:

Hvilke erfaringer har Naalakkersuisut nået at gøre sig i forbindelse med udarbejdelsen af handlingsplanen som Naalakkersuisut blev pålagt at udarbejde ved EM2011 inden valgudskrivelsen?

Svar: Naalakkersuisut kan desværre ikke sige noget om, hvilke erfaringer det daværende Naalakkersuisut har nået at gøre sig inden valgudskrivelsen i 2013.

Spørgsmål 8:

Hvilke anbefalinger valgte Naalakkersuisut at gå videre med?

Svar: Det daværende Inerisaavik under Institut for Læring gik i gang med at afdække eksisterende undervisningsmaterialer fra Norden, som kan bruges i Grønland. Det finske digitale undervisningsprogram "*Grapho-Learn*" er blevet versioneret og afprøvet i landet og forventes implementeret i begyndelsen af 2022.

Derudover gik Inerisaavik i gang med at undersøge muligheder for at tage en test for dysleksi i Grønland. Tidligt i forløbet stod det klart, at man ikke bare kunne versionere eksisterende ordblindetest fra andre sprog, hvorfor man i stedet valgte at udvikle screeningsmaterialer til yngstetrinnet med henblik på at identificere elever i risiko for ordblindhed.

Det blev skønnet, at arbejdet med en decideret ordblindetest ville være særdeles omfattende og ville kræve yderlige medarbejderressurser, viden og økonomi, hvis dette skulle realiseres. Uddannelsesstyrelsen har i dag 2 medarbejdere, der primært har arbejdet med udviklingen af screeningsmaterialet i samarbejde med Københavns universitet samt udviklingen af "*Grapho-Learn*" i samarbejde med Jyväskylä Universitet i Finland.

Spørgsmål 9:

Det er udvalgets vurdering at kommunerne må anses for ikke at kunne opfylde sine forpligtelse om hjælp til grønlandsktalende ordblinde børn og unge jf. lov om støtte til børn § 3, litra 4, idet der ikke findes en test til grønlandsktalende ordblinde.

Hvad er Naalakkersuisuts holdning hertil?

Svar: Den kommunale folkeskole skal i ifølge folkeskoleloven (§ 18. stk. 1) undervise alle børn ud fra deres forudsætninger eller behov. Det gælder alle børn uanset diagnose eller deres særlige behov, herunder eventuelle læse/skrive vanskeligheder. Uanset elevens særlige behov er det skolens pligt at tilrettelægge undervisningen således, at målene for undervisningen kan nås.

Det er Naalakkersuisuts vurdering, at kommuner, skoler og MISI/PPR gør deres yderste for at leve op til dette, og igangsætter relevante læsepædagogiske indsatser i arbejdet med elever med læse- eller skrivevanskeligheder. Kommuner, skoler og de enkelte MISI/PPR har forskellige praksisser, prioriteringer og personaleressourcer i arbejdet med

dette område. Fraværet af grønlandske ordblinde-test fritager derfor ikke kommuner for at planlægge og gennemføre relevante undervisningstiltag for berørte elever.

Projektet *"Dysleksitiltag for skolebørn i Grønland"*. Tidlig identifikation af elever i risiko for ordblindhed er sat i værk for at etablere et fundament for udvikling af den læsepædagogiske praksis på læseområdet og dermed støtte kommunerne i deres arbejde. Frem til dags dato må det konstateres, at der stadig er stor mangel på viden om ordblindhed og på test- og undervisningsmaterialer for ordblinde elever og andre med læsevanskeligheder i Grønland.

I forbindelse med udvikling af tests, er det dog vigtigt at nævne, at der i Grønland stort set ikke er blevet udarbejdet standarder, retningslinjer eller principper for brug og udvikling af psykologiske målemetoder ej heller udarbejdet deciderede standardiserede psykometriske test på hverken det psykologfaglige område eller uddannelsesområdet til brug i en grønlandsk kontekst.

De eneste test til folkeskolen, der hidtil er udarbejdet efter gængse (europæiske) psykometriske metoder og standarder er trintestene og færdighedsprøverne. Disse er blevet udarbejdet specifikt og standardiseret til brug i den grønlandske folkeskole.

Derudover er det psykologiske testområde, herunder brug af bestemte diagnostiske test på skole- og uddannelsesområdet ikke reguleret i nogen lovgivning (på nær trintestene og afgangsprøverne i folkeskolen) i Grønland. Desuden er der ingen generelle lovkrav til testudvikling og brug af udenlandske testapparater på det psykologiske felt eller uddannelsesområdet ej heller, hvorvidt eksempelvis forskelligartede særlige behov, problemer eller diagnoser først skal dokumenteres ved brug af bestemte former for test, før bestemte hjælpeforanstaltninger kan iværksættes.

Der er således heller ikke lovgivningsmæssige krav om, at psykometriske test herunder ordblindetest skal være afprøvet, standardiserede og godkendt til brug i grønlandske sammenhænge.

Hvis der skal udvikles en grønlandsk ordblindetest, vil det som det første kræve en afklaring af, med hvilke formål og til hvilket brug, en sådan test skal udvikles. Det skal ligeledes klarlægges hvorledes resultaterne af testen skal anvendes, og hvilke tiltag/hjælpeforanstaltninger, der skal igangsættes over for den enkelte elev. Dernæst vil en testudvikling kræve en afklaring af hvilken læseteoretisk/-pædagogisk tilgang, der skal danne grundlag for udviklingen og besluttes, hvilke fagfolk, der må foretage og fortolke resultaterne af disse test.

Udvikling af standardiseret grønlandsk ordblindetest skal nødvendigvis følge de højeste standarder for udviklingen af sådanne testformer, hvilket blandt andet kræver en udviklingsfase, flere afprøvningsfaser og statistiske gennemgange af indsamlet data med henblik på at kvalificere og validere testen.

Helt grundlæggende kræver det ingen test for en underviser at konstatere, at en elev eller person har læse- eller skrivevanskeligheder. Ud fra de vanskeligheder, den enkelte elev måtte have, igangsættes læsepædagogiske indsatser. Derfor er det særdeles vig-

tigt fortsat at have fokus på udviklingen af relevante hjælpemidler på dette område og undervisernes kompetenceudvikling.

Spørgsmål 10:

Mener Naalakkersuisut, at det er kommunernes eller Naalakkersuisuts eget ansvar at udarbejde en test for ordblindhed til grønlandsktalende børn og unge?

Svar: Såfremt det besluttes, at der skal udvikles en grønlandsk ordblindetest vil det være mest nærliggende, at dette sker i regi af Selvstyret i samarbejde med relevante forsknings- og vidensinstitutioner, fagfolk og relevante kommunale institutioner herunder PPR/MISI.

Inussiarnersumik inuulluaqqusilluta

Med venlig hilsen

Peter Olsen

Medlem af Naalakkersuisut for Uddannelse, Forskning og Nordisk samarbejde

2. aug 2011

Sagsnummer: 2010-039424

Ad dagsordenspunkt: ____

Orientering til Naalakkersuisut

Pilotprojekt for læse- og skrivetiltag

Med dette notat ønsker Departementet for Uddannelse og Forskning at orientere Naalakkersuisut om fremtidige tiltag til forbedring af befolkningens læse- og skrivekompetencer.

Der findes i dag ingen tal for, hvor stor en del af den grønlandske befolkning, der har problemer med at læse eller skrive. I Danmark vurderes det, at mellem 5-15 % af arbejdsstyrken har læse- og/eller skriveproblemer i forskellige grad. Overfører man disse tal til Grønland, svarer det til, at ca. 2000 – 8000 personer skulle have disse problemer. Dette tal kunne med tanke på Grønlands store gruppe af ufaglært arbejdskraft dog nemt tænkes at være højere. Manglende læse- og skrivekunderskaber gør det vanskeligt for mange at fungere optimalt både i privatlivet og i deres arbejde.

Personer, der har svært ved at læse og skrive, kan helt overordnet deles op i to forskellige grupper, der har behov for forskellige tilbud:

Ordblinde (dyslektikere): Dysleksi anvendes om vanskeligheder med at (lære at) læse og skrive som følge af langsom og upræcis omsætning af bogstaver og bogstavfølger til sproglyde. Dette er en fysisk blindhed, som kan måles ved hjernescanninger.

Læse og skrivesvage: Anvendes om personer, som har vanskeligheder med at læse og/eller skrive, men som ikke har den ordblindes problemer med at omsætte bogstaver og bogstavfølger til sproglyde. Der kan være mange årsager hertil, både sociale, samfundsmæssige forhold og pædagogiske/psykologiske årsager.

I Grønland har vi ingen national handlingsplan for tilrettelæggelse af tilbud for nogle af grupperne. Men der arbejdes på implementeringen af tilbud under både højskole- og efterskoleområdet. I efteråret 2010 blev der nedsat en arbejdsgruppe, som fik til formål at skaffe mere viden om emnet. Det lykkedes arbejdsgruppen at få en bevilling på 180.000 kr. fra Nordisk Ministerråd til afholdelse af en nordisk konference. Erfaringerne fra Norden vil Departementet for Uddannelse og Forskning bruge som inspiration til Grønlands udformning af en national strategi for området.

Nordisk konference afholdt i Nuuk

Konferencen blev afholdt d. 22-23. marts 2011, med deltagere fra Norge, Færøerne, Danmark og Island. Konferencen blev blandt andet brugt til at afdække de forskellige metodiske tilgange til undervisning af personer med læse- og skriveproblemer. Her kan blandt andet nævnes:

- Brug af den såkaldte IT-rygsæk, som indeholder IT-hjælpe midler.
- Tilbud under voksencentre, som VUC i Danmark.

- Inddragelse af virksomheder i undervisningen af voksne, hvor resultatet blandt andet er øget fagligt udbytte af kurser og dermed optimering af produktiviteten.
- Erfaringer fra en frivillig færøsk forening af forældre til dyslektikere eller læse-skrivesvage børn.

De mange erfaringer fra Norden blev d. 24. marts diskuteret ud fra et grønlandsk perspektiv. I Grønland har vi kun sporadiske tilbud til læse- og skrivesvage, og tilbuddene er ofte båret frem af enkelte personer uden nogen videre national koordinering. Af nuværende grønlandske erfaringer kan blandt andet nævnes undervisning af voksne med læse og skriveproblemer under Piareersarfik Qeqertarsuaq, og et initiativ under Nukissiorfiit, hvor der er ansat en fuldtidsunderviser for voksne. Deres erfaring er, at deres elever er motiverede og, på trods af startvanskeligheder, relativt hurtigt lærer at læse og skrive.

Personer med dysleksi kan i dag i praksis ikke få den tilstrækkelige hjælp til at gennemføre en uddannelse i Grønland. Lillian Høyer Jensen fortalte på konferencen om sine egne erfaringer som dyslektiker i Grønland. Hun har været nødsaget til at tage sin uddannelse i Danmark, da Grønland ikke kunne give hende den nødvendige støtte og hjælp. Derudover kunne hun heller ikke blive testet for ordblindhed på grønlandsk eller dansk i Grønland.

National handlingsplan til forbedring af læse- og skrivekompetencer i den grønlandske befolkning

På baggrund konferencen kom de grønlandske deltagere med anbefalinger til Naalakkersuisoq Palle Christiansen for fremtidige tiltag på området. Med udgangspunkt i disse anbefalinger har Departementet for Uddannelse og Forskning til hensigt at starte et pilotprojekt med henblik på udarbejdelse af en national strategi på området.

Pilotprojektet vil både fokusere på tilbud til dyslektikere og læse- og skrivesvage, og vil afprøve konkrete undervisningstiltag evt. kombineret med bedre samarbejdsaftaler med danske uddannelsesinstitutioner med erfaring på området. Det er ligeledes vigtigt, at pilotprojektet sikrer en lokal forankring af de aktiviteter, der igangsættes.

Det er planen at ansætte en projektleder, der over et år skal arbejde med følgende opgaver:

- Indsamle viden, evt. i samarbejde med Ilisimatusarfik, om omfanget af problemet her i landet.
- Afdække hvilke eksisterende undervisningsmaterialer fra Norden vi kan bruge, samt igangsætte oversættelse af materiale til grønlandsk.
- Søge midler fra blandt andre Nordisk Ministerråd og EU til gennemførelse og udbredelse af diverse aktiviteter under projektet.
- Oprettelse og organisering af et videnscenter for området. Et sådant center kunne med fordel oprettes under eksisterende institutioner som f.eks. Inerisaavik, en udvalgt Piareersarfik, en efterskole, en højskole eller anden uddannelsesinstitution.
- I samarbejde med en jurist i skal det klargøres, hvilke muligheder dyslektikere og læse- og skrivesvage har for støtte i henhold til lovens rammer. Særligt i forhold til Landstingsforordning nr. 7 af 3. november 1994 om hjælp til personer med

vidtgående handicap og Landstingsforordning nr. 4 af 31. maj 2001 om Revalidering.

- Formalisere et tættere samarbejde med danske uddannelsesinstitutioner omkring udveksling af elever og viden, f.eks. Taleinstituttet i København og Brande Højskole, hvor man har specielt fokus på dysleksi.
- Igangsætte et samarbejde med Ilinniarfissuaq omkring uddannelse eller efteruddannelses tilbud til lærere, som efterfølgende kan afprøve undervisningstilbud.
- Etablere mulighed for at tage en test for dysleksi i Grønland.
- Under pilotprojektet skal der afprøves konkrete undervisningstiltag. Sådanne tiltag kunne finde sted på flere niveauer og f.eks. inddrage folkeskoler, virksomheder, højskoler, Piareersarfiit eller andre.
- Som afslutning på pilotprojektet skal en motivationskampagne igangsættes, hvor rollemodeller formidler mulighederne for uddannelse for læse- skrivesvage og ordblinde.

Hvad vil der ske efter pilotprojektet?

Formålet med pilotprojektet er at skabe en platform for tilbud til både unge og voksne med læse- og skrivevanskeligheder. Pilotprojektet skal bane vejen for de fremtidige tiltag på området, både teoretisk og rent praktisk i form af procedure og placering. Ved pilotprojektets udgang skal undervisningstilbuddene være afprøvede og klar til udbydelse til befolkningen.

Det forudses, at behovet vil være stort. Derfor vil det være tilsvarende vigtigt, at der i fremtiden afsættes betydelige midler til at gennemfører undervisningstilbud for at højne befolkningens læse- og skrivefærdigheder. Tiltaget bør ses som en vigtig investering for at sikre befolkningens muligheder for; at have mulighed for at tage en uddannelse, deltage og avancere i deres arbejdsliv, hjælpe deres børn med lektierne og i det hele taget deltage aktivt i samfundet. Alle disse områder er problematiske, hvis man ikke kan læse og skrive, og er samtidig vigtige områder for Grønlands fremtid.

Budgetudkast for pilotprojektet

For at begrænse udgifterne bør pilotprojektet tage udgangspunkt i en by, hvor diverse tiltag kan afprøves. I det hele taget er samarbejdet med kommunerne vigtigt for pilotprojektet.

Løn til projektleder et år inkl. evt. rejser	450.000
Efteruddannelses kurser til underviserer	200.000
Oversættelse af materiale til grønlandsk	500.000
Undervisning af voksne med læse- og skriveproblemer eller dysleksi	500.000
Motivationskampagne	500.000
I alt	2.150.000

Ud af ovenstående beløb må det forventes, at ca. 500.000 vil blive brugt i finansåret 2011. Midlerne for 2011 er fundet på Uddannelsesplanen, mens der fortsat arbejdes på at sikre de resterende midler på 1.650.000 kr. for projektet i 2012.

I forlængelse af pilotprojektet bør der i fremtiden prioriteres betydelige midler til oversættelse af IT- rygsækken til grønlandsk.

Palle Christiansen

/

Karl Kristian Olsen